

Tanítómestereink

Ortutay Gyula:

A mesemondó

Olyan megállapítással kell kezdenünk, ami első hallásra is magától értetődőnek tűnik. A mesemondás főszereplője maga a mesemondó. Ez a mi tételünk, s bizony e szinte laposnak tűnő megállapítás körül még nemrégiben is heves volt a vita. A népköltészet kutatói jól tudják, hogy milyen nehéz is a helyzetünk, ha arra kérdésre kell válaszolnunk: ki alkotja vagy kik alkotják a parasztság költői alkotásait: a dalokat, balladákat, meséket? Hogyan is állapíthatjuk meg az alkotás teremtő folyamatait, hiszen évezredek óta a névtelen közösség őrizte ezeket a költői alkotásokat – a legkülönbözőbb paraszti műveltségekben egyformán –, s bizony nemzedékről nemzedékre hagyományozták ezeket az alkotásokat, s úgy változtak, alakultak századokon át, hogy a múlt századig még a változás folyamatáról sem, volt sejtelmünk. Ekkor kezdődött a szakszerű gyűjtés, ekkor kezdték az énekesek, a mesemondók nevét, később pontos adatait is lejegyezni. S hogy egyéni költői, alkotó tehetség lenne a parasztban, élesen tagadták, még Goethe tekintélyes szavával szemben is, aki némi iróniával mondotta, hogy a parasztban is lehet akkora talentum, mint akár egy lovagban. Kétkeltek, pedig ebben is Goethe-nek volt igaza. A népköltészeti kutatás azt állította, hogy csak a névtelen paraszti közösség, mint közösség alkot, s voltak oly elméleti irányok, amelyek inkább azt tételezték fel, hogy a parasztság csak a felsőbb társadalmi osztályokból lejutó kulturális alkotásokból teremti jól-rosszul a maga közösségi alkotásait.

A múlt század végén orosz kutatók figyeltek fel arra, hogy epikus költészetük hagyományozásában milyen jelentős, alakító szerepe van a jó énekmondónak. Majd ugyanerre a tapasztalatra jutottak a mesemondók anyagának gyűjtése során. A két világháború közt mi, magyar kutatók erre az orosz módszerre figyeltünk fel, ennek alap gondolatát fejlesztettük tovább az *Új Magyar Népköltési Gyűjtemény* 16 kötetében és számos tanulmányban, vitáirásban. Ma már módszerünket „magyar iskola”, „budapesti iskola” néven emlegeti a nemzetközi szakirodalom. S bár épp Bartók Béla is azok közé tartozott, aki pl. a dallamalkotásban kétségbe vonta az egyén szerepét, s csak a közösség alkotó erejét emelte ki, mi mégis úgy gondoltuk, hogy annak a belátásnak lesz igaza, amely az egyéni és a közösségi elem együttesét fedezi fel a névtelen népköltészeti alkotásokban. Különösen a nagyobb epikus alkotások s elsősorban a mesemondás elemzése tanított meg erre.

Gyűjtéseink során mindegyre talákoztunk jó és rossz mesemondóval. A rossz mesemondó vagy éppen tanulja még a mesemondást, vagy tehetségtelen. De a híres mesemondónak, a jó beszédű, nagy emlékezetű mesemondónak nagy volt a becsülete a faluban is, a paraszti munka csoportjaiban, sőt a katonaeletben is. A jó mesemondót áhitattal hallgatták, akár bizonyos munkaalkalmakon (erdőléskor, halászbokorban, pásztorok közt, dohányosoknál, de a közkatonaék esti beszélgetésein is) s egy-egy jó mesemondónak mesze elvitték a hírét, még tanulni is eljártak hozzá. A jó mesemondó előadásában nemcsak ismétlődik a hagyományos mesei történet, de meg is újul, egy-egy sikerült előadásban valósággal gazdagodik. Olyan mesemondó, mint Fedics Mihály, Árnai Lajos vagy a bukovinai székely Palkó Zsuzsi néni, újratelemi a mesét, a saját életének élményeivel, tapasztalataival gazdagítja, a hagyományos formát kibővíti, néha két mesét is egybekapcsol, vagy új elemeket visz a régi mesébe, aktuális, helyi utalásokkal bővíti. Van, aki egy-egy műfaj kedvelője; Bertók néni bizony a tréfás, illetlen

történeteket kedvelte, ezért hallgatták szívesen a fonóban, a téli esteiken. Fedics Mihály tündérmeséket mondott, szerette a vallásos példázatokat, a „szépszavú” Korpás László tömören fogalmazott. Sorolhatnám a példákat, de egy igaz: a mese életét, alakulását, formáinak, tartalmának változásait a tehetséges, kitűnő mesemondók hordozzák. Nem ők alkotják a mesét egyedül: évezredek névtelen alkotóinak hagyományát őrzik; de állandóan alakította a szóhasználat, a jó mesemondó. Olyan tehetségek voltak köztük, mint a nemrégiben elhunyt Ámi Lajos, akinek meséit három kötetben, több mint 1000 nyomtatott oldalon gyűjtötte össze Erdész Sándor. Ezek a mesemondói tehetségek őrizték, újraalkották a mesei történeteket. Részei voltak a költészet őrzésének, de megteremtésének is.

Ez az első lépés, amit megtehetünk a névtelen népköltészet alkotóinak felfedezésében. További munka vár ránk.

Kis magyar néprajz a rádióban.
Szerk.: Jávor Kata, Küllös Imola, Tátrai Zsuzsanna.
Bp., 1978. 349-350. old.

A helytörténet mint tantárgy

Egy helytörténeti tankönyv kísérlete

1. Magyar-könyvtár szakos középiskolai tanárként öt évig tanítottam, majd – nyugdíjba menetelemig – harminc éven át könyvtáros voltam, s főleg helytörténettel foglalkoztam (foglalkozom). Szülőhelyem Endrőd lassú, folyamatos visszafejlődése készített erre a munkára. Megdöbbentő adat: míg 1930-ban Endrődön 14 ezer ember élt, ma alig vagyunk ötezen. Ennek a drasztikus csökkenésnek keresem az okát immár 30 éve. Az én munkám az *Endrődi füzetek* című kiadványsorozat nyomtatásban megjelent hét kötete (1990–1997), most dolgozunk a *Gyomaendrődi ki kicsoda* című kiadványon.

Sok helytörténeti témájú tankönyv készült már az országban; bizonyára több iskolában tanítják is ezt a stúdiumot, de azért vannak még jócskán gondjaink ezzel kapcsolatban. Az egyik legnagyobb gond, hogy ennél a tantárgynál annyi tankönyvet kell(ene) készíteni, ahány települése van hazánknak. Emiatt gondolom, hogy ezt a munkát a helytörténeti kutatóknak kell kezdeményezniük. Én, szülőhelyünk történetének ismerőjeként, megírtam az endrődi helytörténeti tankönyv ismeretközlő részét, erről szeretnék most beszámolni. Jó lenne, ha a munka folytatódna és a tankönyv-kísérletből pedagógiai szempontból is megfelelő kiadvány, vagyis igazi tankönyv lenne. Arra csak a legmerészebb álmaimban merek gondolni, hogy egyszer talán taníthatnánk is.

Már nyugdíjazásom évében elkezdtem a munkát. Közvetlenül az motivált, hogy ráakadtam egy pályázatra, amely tankönyvírásra biztatott, és amely pályázat magáért a munka szellemi részéért is ígért pénzt (!). Ilyennel addig még nem találkoztam. Az igazi ok, természetesen nem ez volt, hanem az a sok éve bennem feszülő, lelki-furdalással párosuló felismerés: gyermekeink érdeklődnek saját múltjuk, hovatartozásuk iránt, tehát joguk és szükségük van arra, hogy az életkori sajátosságaikhoz alkalmazva mindent tudjanak szülőhelyükről, közvetlen környezetükről, családjuk történetéről, megismerjék saját gyökereiket, vagyis tanítani kellene a helytörténetet, mégpedig rendszeresen és komoly ismeretekkel. A helytörténeti tudás jelentősége csak az írás-olvasás-számolás ismeretéhez hasonlítható: alapfontosságú. Igazságtartalmával döntő módon befolyásolhatja a gyerekek később kialakuló történelemszemléletét. A családok és a szülőföld története hazánk történeti múltjának első láncszeme: ebből áll össze Magyarország történelme. Fontos – és az igaz történeti tájékozottság egyik feltétele –, hogy a gyermekek egymáshoz tudják illeszteni a két dolgot: a közvetlen környezetük történelmét, és azt, amit a történelemkönyvekben olvasnak.

A helytörténeti ismereteknek *jellemformáló* szerepük van. Segítenek gyermekeinknek abban, hogy egyenesen álljanak a világban – nagy baj a rózsáknak, ha nincs gyökerük, mondja a

kis herceg –; legyen sajátos arculatuk, bele tudjanak kapaszkodni családjuk elért eredményeibe, szülőhelyük értékeibe. Endrőd sok csillagot telepített az ország egére az innen kinőtt tehetségek által, ők mondogatják mindig, hogy a belsejüket illetően nagyon hasonlítanak egymásra: kitartóak, szívósak, dolgozók – vagyis endrődiek. Szülőhelyünk mindig szegény község volt, csak a felsorolt jellemvonásokkal érthettek el fiai és leányai valamit. A hely szellemének erejéről egyik másik példát is említhetek: a „szomszédban”, Gyomán Petőfi Sándor többször megfordult, és ezt a tényt a gyomaiak büszkén emlegetik. A férjem, aki gyomai születésű, sokszor mondogatja, hogy őt ez motiválta arra, hogy Petőfit, 1848-at, a magyar irodalmat magáénak tudja, olyannyira, hogy irodalomtörténész lett.

Még egy dologra szeretném felhívni a figyelmet. Mi, endrődiek – nem merek általánosítani az egész országra – egy lélektani tévhitben élünk: azt gondoljuk, mindenki, aki máshol él – különösen, ha „városi”, netán külföldi –, akkor okosabb is, ügyesebb is nálunk; úgy hisszük, csak az a szép és értékes, ami más. A saját értékeinket jó esetben megszoktuk, vagy nem is tudunk azokról. A helytörténet tanítása megmutathatná a közvetlen környezetünkben fellelhető értékeket, *önbecsülésre* taníthatna. Arra, hogy becsüljük a mások kultúráját is, de elsősorban a magunkét éljük át. Ennek első mozzanataként meg kellene ismerni azt. (Kevesen tudják például Endrődön, hogy Bartók Béla népdalokat, Erdélyi Zsuzsanna archaikus imákat gyűjtött itt.) Nekünk, maguknak kell elsősorban tisztelnünk saját kultúránkat, hogy elvárhassuk ezt másoktól is.

Tanítani kellene tehát, de ahhoz tankönyv kell, adatok, információk, és ezeket tankönyvvé kell rendezni. Miután én – a sokéves kutatás folytán – elég sok ismeretanyaggal rendelkezem, ismertem a szakirodalmat is, úgy gondoltam, az elméleti részt meg tudom írni.

2. A tankönyvünk megírásához felhasznált fontosabb forrásokat így foglalhatom össze:

Írott dokumentumok:

a) Megyei monográfiák. Három alapmonográfia készült a megyéről 1960-ig, azóta pedig a megyei levéltár kezdeményezésére számos település elkészítette saját monográfiáját (Vésztő, Szeghalom, Gyoma stb.). Sajnos, az endrődi monográfia nem készült el, éppen, mert kevés volt a levéltári forrásanyag. A megyei monográfiák viszont jól használhatóak szülőhelyünk történelméhez is.

b) Képviselő-testületi jegyzőkönyvek. A levéltárban őrzik őket 1895-től, ezeket fénymásoltattuk, hogy otthon felhasználhassuk.

c) Egyéb levéltári dokumentumokra a járási és a megyei anyagban akadtam rá.

d) Az Országos Levéltár és Térképtár a birtokviszonyokhoz, a nemesi családokhoz és régi térképek ügyében adott segítséget.

e) A helyi plébániahivatal legfontosabb dokumentuma, a *Historia Domus* (az egyházközség történeti krónikája), amely jobbára falutörténet is egyben, de fontosak az ott őrzött iskolatörténeti dokumentumok (tudvalevő, hogy 1945 előtt a legtöbb helyen az egyházak működtették az iskolákat), valamint az anyakönyvek.

f) Helyi krónikák, visszaemlékezések.

g) A családok írásos és szóbeli dokumentumai. Szerződéseket, bibliát, háborúból írt leveleket, régi újságokat, fényképeket minden családban őriznek.

h) A helyi és megyei újságok.

Szóbeli hagyomány:

Kiterjedt saját gyűjtés fejlődött ki az *Endrődi füzetek* című munkához: 400 adatközlővel, idős endrődi emberrel készítettem riportot, amelyek hanganyagát kazettán rögzítettem. Ezzel a módszerrel összegyűjtésre került a falu tájnyelve, a népszokások, a kézműipar, népművészet, gyerekjátékok, mondókák, a házilag készített játékok, a paraszti életforma, a tanyavilág élete, a kereskedelem, mindez az 1900–1945 közötti időszakra vonatkozóan.

A következőkben ismertetem, hogy a tankönyv első öt fejezete milyen ismereteket tartalmaz, hogyan dolgoztam fel a forrásokat a szöveges részben, és milyen feladatokat kapnak a tanulók.

I. Az első fejezet a településre vonatkozó legfontosabb *adatokat* tartalmazza.

a) A település nevének magyarázata, változatai a három fellelhető endrődi pecséttel illusztrálva. (Az itt használt források: Gombocz Zoltán és Melich János: Magyar etimológiai szótár, 1914–1930; Kiss Lajos: Földrajzi nevek etimológiai szótára, Bp., 1980.; Virágh Rózsa: Magyar helységnevek eredete, Szeged, 1931.)

b) A természeti viszonyok. Időjárás, tengerszint feletti magasság, a Körös. (Ennél a részről forrásom volt a Márkus György szerkesztette 1936-os Békés vármegye című monográfia, illetve az időjárásnál, az uralkodó széljárás jellemzésében saját gyűjtésem adatait használtam fel.)

c) Település és határhasználat. Bel- és külterület, talajviszonyok. Nagyon sok saját gyűjtést használtam fel: a külterületnél a földrajzi nevek (és azok magyarázatai) sokat segíthetnek az ismeretek rögzítésében: Koplaló-part, Ugar, Paskom stb. Itt vesszük sorra a Körös holtágait is. A Körös kétfelé osztja a külterületet: az endrődiek megnevezése szerint „ideáti” (Körösön innen) és „odaáti” (Körösön túl) részekre. Az ideáti föld a jobb, a növénytermesztésre alkalmas, az odaáti inkább legelőnek való. A belterületnél szintén a helyi megnevezéseket vettem figyelembe: az ún. „Hasítás” (egy utca) kétfelé osztja a falut: a módosabb Szarvasvégre és szegényebbek takta Gyomavégre. Újabb településrészek: Ridegváros, Csókási; külterületi részek: Kocsorhegy, Nagylapos, Öregszőlő. Utalok a két legrégebbi utcára (Nagy utca, Kis utca), illetve az első három katonai felvételeken kiválóan követhető változásokra, az új utcákra.

d) A település népessége. A lakosok száma, etnikai hovatartozása, vallása. Sok adatot sikerült összegyűjtenem a lakosok számának alakulásához, így grafikont is tudtam készíteni. (Forrás: A Magyar Népköztársaság helységnevtára 1973, 1985.; Az 1980-as népszámlálás adatai; Magyarország történeti statisztikai helységnevtára. Békés megye. Bp., 1993. Helyi forrás volt: a Historia Domus (bár igen ritkán közöl demográfiai adatot). Ez etnikai és a vallási hovatartozás az újratelepítés után jutott nagyobb szerephez: a környék földesura vallásuk szerint telepítette le a jelentkező szlovák családokat; Endrődre katolikusokat hozott. (Egy Endrőről készült szakdolgozat, Timár Antalnak, a tiszaföldvári gimnázium jelenlegi történelemtanárának munkája, kiválóan clemzi ezt a jelenséget, igen jól tudtam használni eredményeit.)

A feladatok között a térképgyakorlatok jutnak itt meghatározó szerephez. Sokszor tapasztaltam, hogy pl. Mongólia térképét azonnal fölismerik gyerekeink, de Endrőd külterületi térképét nem ismerik meg. Pedig a térképek kiválóan alkalmasak a gyakorlásra: az égtájak, szomszédos települések, földutak, műutak, a vasút megfigyelésére, egyáltalán: a távolság, a nagyság érzékelésére, s jó ösztönző a kerékpártúrákra stb. Források: az OSZK Térképtárából kértem meg az 1., 2. és 3. katonai felvételeket (1783, 1861–1866, 1880-as évek), úgy tudom, minden településről készült ilyen térkép. Számos megyei helytörténeti munka hoz térképeket, ezek is kiválóan alkalmasak az elemzésre. A vízügyi igazgatóságoktól is kértem térképeket, az ő térképeik azért fontosak számunkra, mert a Körös a főszereplője vidékünknek. De találtam térképet helyi térszéken és a polgármesteri hivatalban is. Igen jó térképmellékletei vannak Magyarországról régészeti topográfiája című kézikönyvnek, ezt még kirándulásnál is használhatjuk. A legjobban mégis a Megyei Levéltárban talált kataszteri térképeknek örültem, igen élethűek és szemléletesek, egy gond van velük: le kell kicsinyíteni. De a belterületi rész – éppen a nagysága miatt is – az oktatásban kiválóan használható. (Tankönyvünk egyik térképes oldalát illusztrációként bemutatjuk.)

II. A második fejezet témája: *Endrőd és környéke a honfoglalás előtt.*

Bőséges anyag állt rendelkezésemre a Magyarország régészeti topográfiája című kézikönyv alapján. Öt jelentősebb időszakot választottam ki (Körös kultúra, rézkor, bronzkor, vandálok, avarok kora). A szemléletes feldolgozást segítette, hogy tíz évvel ezelőtt a Békés megyei Munkácsy Mihály Múzeum létesített egy állandó jellegű régészeti kiállítást Endrődön az itt talált ásatási anyagokból. Tehát a szöveges részt a kézikönyv rajzaival, a térképekkel és a régészeti gyűjtemény tárgyaival kapcsolhattam össze.

A fejezethez kapcsolódó feladatok azt kéri, hogy a) ismertessék az Európa-hírű endrődi bronzkori sisak jellemzőit (anyaga, mérete, alakja, Magyarországon kívül hol állították már ki); b) nézzék meg az avarok földsáncot (népi neve: Ördög-árok), és írják le, amit láttak jellemezve, hogy milyen célból készült a földsánc; c) látogassanak el a sósalmi kurgánhoz, s jegyzzék meg, mi a kurgán.

III. A harmadik fejezet a *honfoglalás korával* foglalkozik.

Bár a témának országosan sok irodalma van, ez a fejezet kevésbé jól sikerült. Sajnos, az Endrőd környéki honfoglalás kori falvakról nincs adatunk. Régészeti leletek révén tudunk arról, hogy lakták ezt a területet, de a falvak megnevezéséről és történetéről csak a középkortól vannak ismereteink. Végül is a Békés megyei honfoglalás kori eseményekről írtam ebben a fejezetben (Gyula törzse, a Vata és a Csolt nemzetség honfoglalása, az e korra utal máig használatos helységnevek tanúsága: Csaba, Gyula, Csolt stb.). Úgy gondoltam, ez is hasznos ismeret: megyetörténet.

A kapcsolódó feladatokat a Magyarország régészeti topográfiája című kézikönyv Békés megye fejezete alapján adtam: a) a Kápolna-halom honfoglalás kori templomának anyaga, méretei, fekvése, hogyan tudtak ott vízhez jutni az emberek a honfoglalás korában; b) a Dobos-kert, Dobos-part leleteinek honfoglalás kori edényei.

IV. A negyedik fejezet témája a középkor.

Ez nagyon szép időszaka Endrőd történetének: ebben az időben szülőhelyünket 33 nemes család lakta, akik feltehetően a békési várjobbágyok leszármazottai voltak. Nyilván a királyhűségük miatt kapták a nemességüket. Volt közöttük megyei alispán, sőt nádor is. Tudjuk, hol volt ez a középkori Endrőd, tudjuk név szerint a családokat, és van egy nagyon szép dokumentum, amelyet szó szerint felhasználtam: „Bethlen Gábor nemesi előjogokban részesíti Pálffy György endrődi lakost és utódait, annál inkább, minthogy Endrődnek minden lakosa, mint ilyenek nemesi előjogokkal bírnak. Kolosvár, 1625.” (Pálffy György nemesi oklevelének részlete.) A téma során tisztázzuk a nemesség szó fogalmát, bemutatom az endrődi nemes családok címért (Gácsi, Uhrin alias Kovács, Papp stb.). A fejezetben felsorolom a környék középkori falvait (Kuchte, Tölgy, Nyárszeg, Décse, Sima, Csejt), azok főbb jellemzőit, a falvak sorsát. Nyomon követjük Dózsa György seregének útját, megnézzük, hol kelt át a Körösön, milyenek voltak akkor az átkelési lehetőségek. Röviden feldolgozzuk a gyulai vár történetét, a harcokat, az 1598-as török kitörést, a középkori Endrőd és a környező falvak pusztulását.

Ilyen feladatok járulnak e részhez: a) olvassuk el, mit találunk a Tudományos Gyűjteményben a középkori Endrődről; b) miért kaphatták a középkori családok a nemességet (a forrás: Endrődnek leírása Ágoston Sándortól a Tudományos Gyűjtemény 1824. évi kötetéből, amely megtalálható a gyomaendrődi városi könyvtárban); c) kövessük Dózsa György útját a Körösön: Nagytúr (Mezőtúr) – Ege – Békés, s jegyezzük föl, hogy Türtől Békésig hány harcossal gyarapodott a felkelő sereg (a forrás: Kristó Gyula: Olvasókönyv Békés megye történetéhez, Békéscsaba, 1967. 63. old., lelőhelye városi könyvtárban).

V. Az ötödik fejezet az újratelepülést tárgyalja.

Ehhez (és ettől a kortól kezdve napjainkig) már bőséges források állnak rendelkezésünkre, amelyek érdekesek és nagyon szemléletesek. Kis fejezetekre bontva dolgoztam ki az újratelepülést: Békés megye újratelepülése: a megye címere, annak jelképei. A gyulai uradalom tulajdonosának felhívása a török által lakatlanná tett vidék újratelepítésére. b) Endrőd újratelepítése több hullámban történt, az 1731-es, Nemeskerekiből történő áttelepülés, az újratelepülés hivatalos dátuma. c) Az 1760-ig idetelepült családokat név szerint felsorolom azért, hogy a tanulók megkeressék a saját családjukat és biztatást kapjanak a családkutatásra: 1720–1731 között idetelepült családok nevei, a Nemeskerekiből áttelepült családok nevei (1731), és 1738 és 1769 között idetelepült családok nevei.

A feladatok elsősorban családkutatásra ösztönöznek: a) Tudd meg a szüleidtől, nagyszüleidtől, hogy mikor és honnan került ide a családod; keresd meg az újratelepült családok között családod nevét és állapítsd meg, mikor kerültetek Endrődre; keresd a családod nevének jelentését a könyvtárban. (A források: Régi magyar családnevek; Szlovák–magyar szótár, ezek a városi könyvtárban megtalálhatók.) b) Van-e a családodban divatos keresztnev? Szokás volt-e nálatok, hogy az elsőszülött fiú az apja nevét örökölte? Mi a családod vallása apai ágon és anyai ágon? Mi a te családod legfeliettebb tárgya (könyv, szötes, családi irat, fénykép, egyéb). c) Készítsd el a saját családfádat három nemzedékre visszamenően: először az apai, aztán az anyai ágat! A szükséges adatok: név, születési és halálozási dátum; az első nemzedék, a második nemzedék: szülők, nagynénik, nagybácsik, az ő házastársuk neve, a harmadik nemzedék: unokatestvérek, és – ha van – házastársuk neve. A gyerekek ágai mindig a szülők ágaiból nőnek ki!

A tankönyv további fejezetei: A Templom-zugban (1804-ig); Endrőd jelenlegi arculatának kialakulása; Az 1848-as szabadságharc; A tanyavilág élete; Szülőhelyünk élete az I. világháború alatt; Munkanélküliség; Az 1935-ös csendőrsortűz; Kézműipar, kereskedelem; Endrőd a II. világháború alatt; A település sorsa 1945-től 1982-ig (Endrőd és Gyoma egyesítéséig); Kulturális élet: népművészet, tájnyelv, archaikus imák, népdalok, elszármazott és itthon élő endrődi hírességek).

3. Hadd említsek meg néhányat szerkesztői tapasztalataimból!

A fejezetek anyagának összeállításában a legnagyobb gondom a helyes arányok megtartása volt. A rendelkezésre álló szakirodalom nem egyenletes. Az endrődi csendőrsortűzzel például nagyon sokan foglalkoztak, de voltak fejezetek, amelyhez egyáltalán nem találtam anyagot a saját gyűjtésem kivül (például az endrődi tanyavilág élete). Értékes része a tankönyvnek az 1848-as szabadságharc endrődi eseményeinek feldolgozása, mert igen jó forrást találtam hozzá (Hunyay Sándor: Adatok az 1848/49-iki forradalom és szabadságharc endrődi történetéhez, Békési Élet 1986. 2. sz.). Szemléletesen sikerült bemutatni a magyar hadsereg toborzását, hogy mit is jelentett a „Kossuth Lajos azt üzenté”, megható részletek mutatják a falu lakosságának szinte emberfeletti erőfeszítéseit a katonák ellátásának biztosítására. Látni, hogyan élte meg a falu a szabadságharc bukását, a teljes ellehetetlenülést. Bizonyos vagyok benne, hogy ez a fejezet hasznos lesz a történelemórán is az 1848-as szabadságharc tárgyalásokor. Énnél a résznél is (és mindkét világháború tárgyalása során) közlöm a harcosok és az áldozatok teljes névsorát, hogy a tanuló kutathassa a saját családjá hőseit és áldozatait. Más fejezetknél is (kézműipar, kereskedelem, a tanyavilág) a személyes kapcsolódási lehetőségek kialakítására törekedtem. Ha lehet ilyet állítani: az egész tankönyv voltaképpen párbeszéd; a szöveges részben én elmondom a faluval kapcsolatos információkat, a feladatok megoldása során a tanuló közli a saját családjával kapcsolatos ismereteket.

A szöveges rész kidolgozásánál sokszor eszembe jutott, hogy össze lehetne állítani egy szöveggyűjteményt is, illetve, ha egy település nem tankönyvet kíván a tanuló kezébe adni, akkor a rendelkezésre álló anyagból összeállhat egy az iskolai anyaghoz kapcsolódó helyi történelmi olvasókönyvet is. Én a kettő közötti különbséget - a formai különbségek mellett - abban látom, hogy a tankönyv folyamatosan feldolgoz minden korszakot a szülőhelyünkről, és választ ad az ok-okozati összefüggésekre, a szöveggyűjtemény bizonyos időszakokról, eseményekről ad tájékoztatást.

A szemléltetés az én tankönyvemben nagyon kezdetleges szinten áll: saját fénymásolatok, saját rajzok - lehet mondani - csúfítják a kéziratot, inkább csak az ötlet szintjén hasznosíthatók. Szemléltető dokumentum bőségesen áll ugyan a rendelkezésemre, csak a megfelelő technika hiányzik. Lehetne szemléltetni a szöveges mintákat, a faragott kerítéseket, az ablakdíszeket, az összes pecsétet, a nemesi címereket, térképeket, a népviseletet, régi kutakat, a régi hídról, a templomépítésről készült fényképeket, a híres endrődi tulipános kocsi mintáját stb. Úgy gondolom, formailag is vonzó, igen színes, szép kivitelű lehet egy színvonalasan illusztrált helytörténelmi tankönyv.

A feladatok fő típusa a kutatás. A szakirodalmi források tanulmányozásával a tanulókat arra ösztönöztem, hogy további adalékokat tárjanak fel. Erre a célra jó eszközök állnak rendelkezésre: a könyvtárban van helytörténelmi katalógus, ebben kereshetnek. A megyei monográfiák is előkerülhetnek időnként, ezeknek a tartalmával meg kell ismerkedni. Nagyon jó, ha olyan kiadványokat is kézbe vesznek a tanulók, amelyekben van név- és helymutató. Endrődön a Plébániahivatal számítógépre vitte a Historia Domust, keresőprogram segíti a szövegben való kutatást. E feladattípusnál mindig pontosan megadtam a forrást és a lelophelyet is. A család kutatással összefüggő feladatok családi beszélgetésekre ösztönöznek a szülőkkel és nagyszülőkkel. Természetes és figyelembe alig vett családi dolgok válhatnak így fontossá. Volt-e például az iparos nagyapának mesterlevele, mi volt a „remek”, amit először készített, merre volt tanonc stb. Ahhoz, hogy a tanuló jó kérdéseket tegyen fel, már bizonyos információkkal kell rendelkeznie. Jó lenne, ha a tanév végére minden tanuló el tudná készíteni a saját családfáját ereje szerinti mélységben. A kutatás és a családkutatás feljegyzéséhez egy munkafüzet áll rendelkezésre.

A konkrét gyakorlati feladatok nem kötelezőek, sohasem erőltetettek, inkább csak javaslatok. A gyerek aktivitásából vagy passzív hozzáállásából - lehet következtetni, mennyire ke-

rültünk közel hozzájuk a témával. Amikor sorra vesszük például az endrődi írókat, orvosokat, tanárokat, akik itt éltek le köztünk az egész életüket és már meghaltak, szép időben elszálunk a sírjukhoz, s azt már a gyerekekre bizzuk, hoznak-e virágot vagy sem. Vagy elmondjuk, hogy az 1848-as emlékmű környéke csak március 15-e alkalmával van kitakarítva. Arra kérem őket, szóljanak, ha évközben valaki közülük rendet tett, de nem kötelező a feladat.

4. Példaképpen bemutatok egy teljes fejezetet, amelynek feldolgozása két elméleti és egy gyakorlati órát igényel. A téma: *Endrőd részvétele az 1848-as szabadságharcban.*

A szabadságharc hírének fogadtatása

A március 15-i események híre, különösen a jobbágytság eltörlése Békés megyében is nagy örömet jelentett. Március 22-ére a megye népgyűlést hívott össze Gyulán, ahová olyan sokan elmentek, hogy a gyűlést a szabad ég alatt kellett megtartani. Határtalanul örültek az emberek, hogy megszabadultak a jobbágyterhektől. A községnek küldöttei gyorsan vitték haza a hírt. A nép örült, éllette a szabadságot. Endrődön zúgtak a harangok, a lakosság imára gyűlt a templomba. A községházán összegyűlt tömeg egy emberként harsogta: „Rabok tovább nem leszünk!” Zászlók lobogása, körmenet, kivilágított ablakok jelezték a határtalan örömet.

Az endrődi katonák részvétele a honvédő harcokban

a) Nemzetőrség

Endrőd a nemzetőrség megszervezésében jó példát mutatott. Kossuth Lajos első „üzenetére” községünkben már április 2-án 100 fővel megalakult a nemzetőrség, amely itthon teljesített szolgálatot. Kossuth második üzenetére júniusban már 400 nemzetőrt állított ki Endrőd. A Békés megyében megalakult ezredek – szám szerint 4500 embert – Tótkomlóson gyülekeztették, onnan Makóra, majd Becskerekre irányították (július 19.). Endrődről újabb 61 harcost rendelt el a megye, de 144-en indultak a haza védelmére. „Mind lelkes, derék magyar emberek – írja Kossuth Magyar Hírlapja – legelől a gyulai osztály... aztán a Békés városiak, gyönyörű magyarok. Alig helyezének el ezeket, jöttek a gyomaiak, a tarcsaiak, 20-án a komlóiak, orosháziak, 21-ikén az endrődiek, ladányiak, szentandrásiak, s az egész sárrétiak...” Az endrődiek a 2. zászlóalj 12. századát alkották. Ez a csoport három hétig volt a táborban, feladatuk az őrszolgálat biztosítása volt a Dél-vidéken. Augusztus 2-án jöttek haza, de az őket felváltó seregben is voltak endrődiek, ők augusztus 24-ig maradtak Becskereken. Mindkét századnak Salacz Imre százados volt a parancsnoka. Főhadnagyok: Farkas György és Vaszkó Pál, alhadnagyok: Hunya Mátyás, Szebenyi János és Uhrin Mihály voltak.

b) Önkéntesek

Nem sokkal ezután *önkéntesek* megszervezésére szólította fel a kormány az országot. Békés megyéből augusztus 19-én 1000 önkéntest kértek, de később csökkentették a létszámot, mert a kormány nem tudott ennyi embert felruházni, úgyhogy 387 önkéntes indult el a megyéből, Endrődről 15 ember. A ruházattal gyengén ellátott csapatot szeptember 16-án indították útnak Aradra. Ez volt az a híres békési önkéntes csapat; vitézségükről az októberi angyalkúti csatában tettek tanúbizonyságot. De mivel nem voltak jól felszerelve, hamarosan vissza kellett vonulniuk. Az önkéntesek novemberben is és decemberben is többször fölvtették a harcot az ellenféllel. Sok sebesültje és hősi halottja is volt ezeknek a harcoknak, amelyekben az endrődi önkéntesek mindig ott voltak.

c) Honvédsereg

Jellasics támadása miatt *honvédsereg* szervezését látta jónak a kormány, Kossuth újabb üzenetére október 30-ig Békés megye 1911 újoncot állított fel; Endrőd először 14, majd 88 újoncot adott.

d) Szabadcsapatok

A honvédelmi feladatok teljesítésében nem állhatott be szünet, mert az állandó támadások ellen védekezni kellett. Szakadatlanul tovább folyt a toborzás, az újoncozás. 1849 januárjában a kormány *szabadcsapatok* felállításával szerette volna a hazát megmenteni. Békés megye még ekkor is segített, pedig *ki tudja, hányadszor üzent már Kossuth Lajos.* A megyéből 1000 gyalogost és 200 lovast, Endrődről 64 gyalogost kért és kapott is a kormány. Ezeknek a szabad csapatoknak a híres csatája volt a február 8-i aradi csata, de a honvédekkel együtt ők is részt vettek a még híresebb tavaszi hadjáratban is. A szabadcsapatból 51 endrődi harcosnak a nevét is tud-

juk. Az endrődi honvédek ott voltak a hatvani, a tápióbicskei, az isaszegi csatákban, de megfordultak Bem táborában is.

A lakosság segítségére

Ahogy tovább nőtt a vész, úgy érkezett Kossuthtól egyre-másra a községekhez a segítséget kérő felhívás. Hadi jutalékot, adományokat, fegyvert, élelmet, ruhát kértek a hadsereg számára. Adót róttak ki a lakosságra, hadikölcsönöket írtattak. Nagy teher volt a hadsereg kenyérral való ellátása. Akkoriban még csak házaknál sütöltek kenyeret. Két hónap alatt (pl. 1849 januárjában és februárjában) 21 750 adag kenyeret kellett sütni Békés megyében az asszonyoknak. De a kenyér mellé küldtek még húst, bort, a lovaknak zabot és szénát is. Készítettek a harcosoknak inget, lábravalót, lepedőt, mellényeket, pokrócokat, és nagyon sok tépést csináltak a sebek bekötözésére. Az átvonuló hadsereget is a lakosság látta el mindennel. A tiszai hadsereg ellátását Szarvas, Szentandrás, Ócsöd, Gyoma és Endrőd községek kötelességévé tette a kormány. Minden baj tetejébe 1848 októberében még egy járvány is felütötte a fejét: a kolera.

Vészhelyzet

Bármilyen hihetetlen, de még csak ezután került sor az általános mozgósításra. A kormány utasítása szerint az összeírás három csoportban történt. Az első csoportba tartoztak a 18-30 évesek, a másodikba a 31-40 évesek, a harmadikba a 41-60 évesek. Részleges felkelés esetén egyszeri dobolásra a 18-30 éveseknek kellett menni, kétszeri dobolásra a 31-40 éveseknek. Teljes népfelkelés esetén, amit a harangok félreverése is jelzett, minden összeírtak el kell menni fegyverrel, vagy ha ez nincs, kaszával vagy azzal, amije van. A részleges felkelésre július 26-án került sor. A megye északi része Endrődön gyülekezett, és 28-án mentek Füzesgyarmat felé. Ekkor olyan volt a község, mint egy óriási tábor, jöttek-mentek a csapatok. Július 30-án pedig tényleg félreverték az összes harangot, mindenkinek menni kellett a harcba, a faluban csak a gyerekek, az asszonyok, meg az öregek maradtak. Ez a sereg Szarvason gyülekezett.

De augusztus 3-án az osztrákok elérték Orosházát, az oroszok pedig augusztus 9-én Szalontára vonultak be. Elveszett a haza!!! Ennyi áldozat, ennyi vér, az emberek még a falatot is elvették a szájuktól, és a haza odavan... A hír fotótűzként terjedt el nálunk is, s csak nehezen lehetett megakadályozni, hogy az emberek ne csapjanak lázadásba vagy rendbontásba. A hír igaz volt: augusztus 14-én a magyarok letették a fegyvert.

A szabadságharc után

Jött a megtorlás. A gyerekeket be kellett szolgáltatni, összeszedték a nemzeti színű zászlókat, megtiltották a gyűléseket. A szabadságharcban teljesen kimerült községnek részt kellett vállalni még az átvonuló ellenséges hadak élelmezésében is: augusztus 20. és 25. között. Endrődnek például 24 381 font kenyeret kellett sütni, és húst, zabot, pálinkát, bort is kellett adni a legyőzötteknek. A község iratait feldúlták. Nagy baj volt, hogy a pénz – a Kossuth bankó – hamarosan elvesztette az értékét, sok család teljesen tönkrement. Összeírták a szabadságharc honvédeit, közülük sokan börtönbe kerültek (pl. Omaszta Zsigmond, Csepcsányi György).

Az 1848-as szabadságharcban részt vett endrődi katonák:

Mikus András, Majoros Pál, Majoros Mihály, Bela Mátyás, Rác Imre, Mastala János, Hitscha János, Bradák Mihály, Dinya Gy. Mátyás, Friedrich István, Bacsa Pál, Gniesz György, Vrana János, Dávid András, Varga M. István, Liziczai György, Alexi István, Valuska Mátyás, Hegedűs Ferenc, Kolompár József, Hanyecz István, Hunya István, Baiz Mihály, Kurilla Mátyás, Mészáros János, Halvalinszky Kálmán, Dinya Pál, Juhász Pál, Kenyeres József, Bartos János, Szabó Antal, Hakkel János, Kálmán Mihály, Barják József, Dinya J. Pál, Sz. Tímár János, K. Kovács Pál, F. Tímár András, Salacz József, Csenger Antal Szafián József, Zs. Tímár János, Kovács Imre, Adán János, Kakas János, Koncsek Mihály, Dege István, Dávid Mihály, Farkasinszki István, Sz. Tímár György, Gyuricza Mihály, Tímár J. János, Szakálos Imre, Dinya Mihály, Hanyecz János, Tímár M. István, Duda György, Varga Pál, Hanyecz György, Papp Pál, Forgács János, Matyó György, Hegedűs Mátyás, Czmarkó János, Szakálos Mihály, Tóth J. György, Csurán Mihály, Bela János, Vadász István, Nagy József, Mókó István, Hegedűs Mihály, B. Kovács János, Lapatinszki János, V. Farkas István, Búza Mihály, K. Tímár György, Pintér István, Soránszki Pál, Hound Pál, Kenyeres J. József, Oláh Imre, K. Tímár János, Sz. Tímár András, Kulik Mihály, Valuska András, Fekécs Mátyás, Tímár Mátyás, Farkas F. János, Szmola János, Katona Imre, Szurovecz Pál, Hunya István, J. Kovács József, Hornok György, Gellai A. Pál, Hanyecz J. Mátyás, Ór Tímár István, Hegedűs János, Drahó János, Dávid György, B. Far-

kas Pál, Binges Pál, Tímár Gy. Pál, Gellai József, Giricz János, Rácz András, Baiz János, Szabó Pál, Nemes Imre, Tímár F. Mátyás, Szakálos András, Kopcsék András, Uhrin A. György, Németh András, Gellai R. József, Sóczó János, F. Tímár Mihály, Cserép Lukács, Szujó Márton, Hornok András, Cs. Joch Mihály, Uhrin J. György, David I. Pál, Tarczai Mihály, Varjú J. András, Kurilla J. Mihály, Iványi Pál, Porubcsánszki András, Tokár György, Tóth J. Mátyás, Fülöp J. Mihály, Kinka István, Kakas Antal, Czindri Imre, Csuran István, Szujó J. György, Urbán János, Varga J. István, Fekécs István, Rácz Mátyás, Rácz István, Rácz István Mihály.

A szabadsapat endrődi tagjai voltak:

Baró Dreschel György, Vadacz Mihály, Alt Mátyás, Pogácsa István, B. Uhrin József, Fábián Antal, Sz. Csúvár István, Viczián András. Tímár M. Mihály, Gyuricza József, Varga M. József, Koczka József, K. Zrena Mihály, Pető György, Goda István, Kalmár János, Z. Kovács Imre, Majoros György, Szügyi Imre, Polányi Mihály, Lobestyák András, Uhrin P. István, Forgács Imre, Kulik János, Gombkötő Ferenc, Mikó Imre, Cs. Márki Imre, Bótos György, B. Kurilla József, Mészáros P. János, Kurilla J. Mihály, Marki Gábor, Vasspill József, David György, B. Hornok Mihály, Balázs János, Rácz Imre, Vitéz János, Vaszkó J. János, Alt Pál, Csejti Fábián Péter, Árvai István, Duda József, Polányi György, Kakas János, Suba András, Veiger János, Mészáros István, Kurilla Mihály, Krontsek Mihály, Bálint István.

Feladatok

a) Kutatás a szakirodalomban:

Írjátok le, mit adományozott Endrőd lakossága 1849. február 25-én a szabadságharcos katonáknak! Írjátok le azt is, mit adományoztak az endrődi asszonyok 1849 első napjaiban a harcosoknak! (Forrás: Hunya Sándor: Endrőd története a gyulai uradalomban. Szeged, 1934. 51. old. Lelőhely: Városi Könyvtár)

b) Családkutatás

Nézd meg az endrődi szabadságharcosok névsorát a tankönyvben! Ha találsz a te családneveddel azonos nevet, kutass utána, és tudd meg, ki volt, milyen emléket őrzött meg a családod róla?

Régen a legtöbb családnak volt Kossuth Lajos-arcképe. Volt-e ilyen a te családjában? Hol tartották? Volt-e a te családjában valaki, akinek Kossuth-szakállja volt?

Milyen volt a magyar huszár öltözképe? Tudsz-e a családjában valakiről, aki huszár volt? Keressd meg a fényképét!

c) Gyakorlati feladatok

Felelj az alábbi kérdésekre: Hol van az 1848-as emlékmű Endrődön? Mikor állították fel? Kiknek a védnöksége alatt áll?

Figyeld arra, hogy tiszta legyen az emlékmű környéke! Nemzeti ünnepünkön a rendezőket segítsétek azzal, hogy székeket biztosítottok az idősebbeknek.

Figyeld meg, hogy halottak napjára rendben áll-e az emlékmű környéke és vissz-e virágot vagy gyertyát oda valaki.

A szarvasvégi temetőben van egy 1848-as katonasír. Keressétek meg, írjátok fel a sír szövegét, és vigyetek virágot a sírral!

5. Mivel nem túl sok reményt fűzök ahhoz, hogy a vázolt tankönyv-kísérletből valaha is rendszeresen használt tankönyv lesz, és hogy a helytörténetet valaha is rendes tantárgyként, komoly előkészületekkel fogják tanítani, ezért most azt terveztem, hogy a számítógépet hívom segítségül ahhoz, hogy a helytörténeti ismeretek és a tanulók közelebb kerüljenek egymáshoz. Nyitunk egy Web-oldalt, fölviesszük a tankönyvet feladatostul, illusztrációstul, oda akár még hangzó anyagot is helyezhetünk (pl. helyi balladát), pályázatokat írhatunk ki a gyerekeknek. De a számítógép nem pótolhatja a személyes kapcsolatot.

Az igazi, mégiscsak az iskolai tanítás lenne!

Dr. Szilágyi Ferencné Németh Eszter

Honismereti oktatás a szentlászlói iskolában¹

A Szentlászlói Általános Iskolában folyó honismereti oktatásról szeretnék röviden beszélni. Annak a községnek az az iskolájáról, ahol a Baranya megyei honismereti mozgalom egyik legkiválóbb egyénisége született, és végakarata szerint ott is van eltemetve immár tíz éve: dr. Vargha Károly főiskolai tanár, sokunknak igen tisztelt Karcsi bácsija. Iskolánk kis iskola, jelenleg 133 tanuló van. Szentlászlóról, Boldogasszonyfáról, Antalszállásról és Terecsenyről járnak oda a gyerekek. 1980 óta német nemzetiségi nyelvet is oktatunk.

A honismereti munkát 1967-ben egy honismereti szakkör megalakításával kezdtem meg. Mint kezdő pedagógus nagy örömet leltem ebben a feladatban. Szinte együtt ismertem meg a gyerekekkel az új lakhelyemet, hogy „otthon legyünk benne”. Nagy szerencsém volt az indulásnál. Találkozhattam és segítséget kaphattam Vargha Károly mellett Tímár Irmától, Lengyeltóti Jánostól, Molnár Imrétől, később Gábori Imrénétől, de a sort még hosszasan sorolhatnám. Korán megtanultam tőlük azt, hogy sokfajta lehetősége van a honismereti munkának egy iskolában. Ezt segítette még a honismereti mozgalomba való bekapcsolódásom.

Most már második éve tantárgyként tanítjuk a hon- és népismeretet az általános iskola 5-6. osztályában. Nagyon örültem ennek az újabb lehetőségnek, az évi 37 órának. Mégis inkább arról szólok, hogy e tárgyon kívül milyen honismereti munka folyik még iskolánkban. Magyar-történelem szakos tanárként tanóráimon mindig igyekeztem, igyekszem kihasználni azt a lehetőséget, hogy helytörténeti ismerettel, helyi hagyománnyal egészítem ki a tananyagot. Ha ismeri valaki a települése történetét, hagyományait, akkor erre nagyon sok esetben lehetőség kínálkozik. Nevelőtársaim is igyekeznek ezt kihasználni, nem csak azóta, amióta népismeretet is tanítunk.

Egy másik fontos területe a honismereti munkának az iskolai tanulmányi kirándulások megszervezése, vezetése. Nagyon hatékonyak tudnak lenni ezek. De egy-egy ünnepség, megemlékezés, községi rendezvényen való részvétel, kiállítás, vetélkedő játék, játszótér szervezése is része a honismereti munkámnak.

Szakköröm tagjai felső tagozatos tanulók. Állandó létszámunk 15-20 fő között van évente. Mivel foglalkozásaink, rendezvényeink nyitottak, így hatókörünk sokkal nagyobb. A szakkör honismereti, hagyományörző céllal alakult meg. Munkánk során megismerkedünk községünk történetével, kutatjuk múltját, feltárjuk honismereti értékeit (például: a középkori falu, falunk élete 1945-től, iskolatörténet, neves személyiségek életútja, a II. világháborúban elesettek névsora, ki- és betelepítések). Közégtörténeti anyagot állítunk össze az itt élők és az idelátogatók számára.

Néprajzi értékeink felkutatását, gyűjtését is végzi szakkörünk (tárgyi emlékek, népviselet, népszokások, népi táplálkozás, dalok, gyermekjátékok stb.). Nemcsak gyűjtjük a hagyományt, továbbélését is segítjük (például betlehemezés). Ez év augusztus 20-án nyitjuk meg Szentlászlón a helyi értékeket bemutató tájházat, helytörténeti gyűjteményt. Munkánkban kiemelkedő helyet kap a boldogasszonyfai temetőben nyugvó 1848-as honvédhúszár. Fornszeck Sándor emlékének ápolása, sírjának gondozása. Hagyományt teremtettünk azzal, hogy március 15-én az egész iskola emléktúrán vesz részt, kigyalogol sírjához, megkoszorúzza azt.

Fontos része szakköri munkáknak tájegységünk, a Zselic, valamint a hozzánk legközelebbi város, Szigetvár törökellenes harcainak megismerése. Minden évben végigjárjuk a szigetvári emlékhelyeket. Részt veszünk a környék honismereti, városismereti versenyein, vetélkedőin (Zrínyi nyomában, Kapoli-túra, Zselic-túra, Szigetvár, Kaposvár és Pécs városismereti verseny, ormánsági verseny). Szakköröseim sok kiemelkedő helyezést értek el ezeken.

Tevékenységi körünk az 1990-es évek elején a népi kismesterségek, kézműves hagyományok megismerésével és elsajátításával is bővült: szövés, nemezelés, fonás (vessző, gyékény, szalma, csuhé), gyertyamártás, fazekasság, gyöngyfűzés, gyöngyszövés. A kézműves tevé-

¹ Korreferátumként elhangzott a „Honismeret a nevelésben” című konferencián Pécsen 2003. április 26-án.

kenységhez biztosítva van néhány nagyobb eszközünk: szövőszék, szövőállványok, fazekas-korongok.

E tevékenységek időigényessége miatt nagyon hatékonynak bizonyulnak az évente megszervezett hagyományörző és kézműves *nyári táborok*. Az idén tizenharmadik alkalommal szerveztük meg. Nyolcnapos lesz; programja: helytörténeti, néprajzi gyűjtőmunka, kézművesség, kirándulás, kiállítás és játék. A tábor az alkotás, a közösségi magatartás fontos színtere. Mindig nagy az érdeklődés a táborok iránt. 35-45 gyermek vesz részt évente (tíz fő jutalomból), az anyagi forrás elsősorban a pályázatokon nyert összeg. Az évek során kialakult felnőtt vezetői mag minden díjazás nélkül önzetlenül segíti munkámat. Ugyanez mondható el a szülőkről, nagyszülőkről is.

Ugyancsak iskolánk ad otthont a most tizedik alkalommal megrendezésre kerülő felnőtt kézműves tábornak, amelynek tagjai pedagógusok, pedagógusjelöltek, a közművelődésben dolgozók. Ez országos szerveződésű, s elsődleges célja a továbbképzés. A honismereti munka *közművelődési keretbe* való kiterjesztése folyik; heti rendszerességben szabadidős tevékenységek szervezésével, kézműves foglalkozások tartásával. Újabb lehetőségünk pedig a községi önkormányzat által megjelentetett *Szentlászló* című újság helytörténeti oldalainak szerkesztése.

Boldog a pedagógus, ha látja a gyümölcs beérését. Például, ha egyre több volt tanítványa választ helyismereti jellegű szakdolgozati témát, ha volt tanítványai rendszeresen részt vesznek középiskolás korukban is honismereti versenyeken, s szerepet vállalnak a községi rendezvényeken. A nehézségekről most nem szóltam, de kemény, küzdelmes feladatot végzünk. Mégis csinálnunk kell! Ki vállalkozna erre, ha nem az iskola? Önkormányzatunk és iskolánk – hála Istennek – segítje ennek a munkának.

Budai Györgyné

